

Vikingakungarna Harald Blåtand och Sven Tveskägg och deras samtid

Om vad krönikan "Gesta Wulinensis" bl.a. berättar om
kungarna men också om Danmark under 900-talet

Av
Sven Rosborn med bidrag
av Tomas Sielski

Innehåll

Inledning

Sidan 5

Danerhistorien under tidigt 900-tal

Sidan 7

En drottning kallad Thyra

Sidan 15

Vad vi tidigare visste om Sven Tveskägg

Sidan 26

Thietmar av Merseburg
Klosterbrodern i S:t Bertinus
Adam av Bremen
De engelska krönikorna

Händelser under tiden för Sven Tveskäggs barn- dom enligt krönikan "Gesta Wulinensis"

Sidan 35

Kriget vid Danevirke året 974

Sidan 41

De äldsta källorna som tidigare
berättat om kriget

Vad krönikan "Gesta Wulinesis" berättar om kriget

Sidan 46

De skånska handelsplatserna

Sidan 69

De äldsta kyrkorna i Lund

Sidan 76

Slaverupproret året 983

Sidan 83

Striden mellan Harald Blåtand och Sven Tveskägg

Sidan 92

Kampen i Skåne år 984

Sidan 98

Slaget vid Uppsala år 986

Sidan 106

Om Hedeby och Köpenhamn år 987

Sidan 113

Om danerna i Normandie

Sidan 123

Sven Tveskägg i Normandie

Sidan 128

Södra Skåne under sent 900-tal

Sidan 137

Händelser i Skåne åren 989 - 991 enligt krönikan "Gesta Wulinensis"

Sidan 145

Händelser under året 1000

Sidan 159

Strider i Skåne och på Själland
Olav Tryggvason anländer till Jomsborg
Förspelet till kampen vid Svolder
De tidigare kunskaperna om slaget
Kampen vid Svolder

Den skånska kungasläkten

Sidan 202

Vetenskapliga aspekter på krönikan "Gesta Wulinensis"

Sidan 206

Att läsa mer

Sidan 222

Noter

Sidan 223

(Fragment 47) A.D. 943 19.V.1963

- ▽ Haraldus. Zostali oni ochrzczeni przez
- ▽ dostojnego arcybiskupa Atheldagusa,
- + a po opuszczeniu Bistum Bremensis w
- wierze chrześcijańskiej wychowywani
- + byli w pałacach w Merseburgu a później
- + Quidelingeburgu. Przekywali ponoć także w
- + Magdaburgu oraz Brennaburgu. Wiadomoi
- ▽▽ alisci iz Konut i Haraldus ochrzczeni
- zostali tego samego roku, w którym
- ▽ Atheldagus otrzymał zwiczczenia na arcybiskupa
- i rozpoczął swój urząd który trwa do dziś.

A.D. 947

(Kontynuacja fragmentu 87)

- + o tron wszystkich Danów napsuli przez
- + lata wiele króli panującym w Jutlandi i
- + Selund, którzy wszak siedzieli siebie samych
- ▽ jako prawdziwych i jedynych potomków Olafa
- Straszego i Konuta Wyrokięgo. Ten ostatni
- czynem i mieczem zdobył kraj zoany Nor-
- + fynbranki i tam władzę piastował. Tożajże
- przed pontyfikatem bądź w czasie trwania
- ▽ pontyfikatu papieża Bonedicta IV a nie mżiem
- wyższym o głowę od zarówno wszystkich pod-
- danym jak i od wszystkich swych wojów
- ▽ był, tedy zwanym był Aidire, ce w języku

Haraldus Atheldag Quidelingburg Brennaburg
4 Merseburg Norfynbrank Konut Aidire

Inledning

”Kong Suend Tiuffueskeg recipit fidem och der effter necktede hand troen, hand fordreff sin fader kong Harald aff rigit, och hand var de Christnis forfolgere, huorfor at hand bleff tre gang fangen, forste tid loste hand sig for saa megitt guld som hand i kleed i sit barniske veyde och for tosser saa megitt solff. Anden gang satte hand vd kerunens slott och leen. Den tredie gang loste quinderne hannom y Dannemarck med deris klenodier, huorforre hand gaff dem det priuilegium, at quinderne maatte arffue, thi for arffuede de intedt.

986: Kong Suend Tiuffueskeg Danmarckis konge effter at hand haffde leffuudt wgdelig i sin aar, da bleff hand omuendt igien ved Popo, och siden forfremmede hand Gudtz ord, och hand stiftede Sleswigs biscops sticket, Ribe sticket och Roskilde sticket.”¹

Denna text om kung Sven Tveskäggs nedtecknades i Malmö vid 1500-talets mitt. Författaren var Malmöborgaren Henrik Smith och texten är början på hans stora krönika om Danmarks historia. I denna har han bl.a. sammanställt uppgifter från äldre, medeltida författare.

Nu är Henrik Smith definitivt inte någon säker källa när det gäller händelser från en så avlägsen tid som vikingatiden men han är ett utmärkt exempel på många av de medeltida och äldre årsböcker och berättelser som omtalar händelser från Harald Blåtands tid på 900-talet och framåt. Händelser som till stor del är felaktiga eller kanske kraftigt överdrivna. För att vi ska kunna skapa oss en eventuellt trolig bild över kung Sven Tveskäggs liv är kravet

Fig 1: En sida ur den polska översättningen av den latinska originaltexten från sent 900-tal ”Gesta Wulinensis ecclesiae pontificum”. En historiska källa som ger många nya inblickar i Danmarks och Skånes historia under sen vikingatid. Texten på bilden omtalar bl.a. den tidigare okände kungen Aidire.

därför att dessa berättelser själva ligger rimligt nära de återgivna händelserna. Inte ens då kan vi emellertid vara säkra. Vad har nedtecknaren velat förmedla? Har denne överdrivit eller medvetet förändrat de återgivna situationerna? Detta är en källkritisk aspekt som måste beaktas, speciellt när det bevarade, skrivna materialet är ytterst magert som fallet är med vår vikingahistoria från 900-talet.

När det gäller den stora avsaknaden av dåtida skrivet material från Danmark och Skåne under Harald Blåtands tid förändrades emellertid hösten 2014 denna situation. Då återfanns material som kunde berätta om Harald Blåtands grav i Wiejkowo i norra Polen. Från början handlade det hela om upptäckten av hans stenkammargrav och de praktföremål och inskrifter på blyplattor som påträffats i denna. Genom bevarat skriftligt material från den lokale prästens arkiv, vilket före år 1841 ingått i greven av Wiejkowos bibliotek, stod vi emellertid år 2014 plötsligt inför kunskapen om en mängd originaldokument som berättade historien om danerna på 900-talet men också om det äldsta nordiska cistercienserklostret i Norden år 1137 utanför Åhus i Skåne.² Detta material hade tagits tillvara redan år 1945 och det bestod av originalhandlingarna från tiden, skrivna på pergament med latinsk text. I samlingen ingick bl.a. en omfattande, handskrivna krönika på latin, *”Gesta Wulinensis ecclesiae pontificum”*.

Polens ledande historiker Stanislaw Lorentz, också chef för Polens Nationalmuseum i Warszawa, hade år 1963 deltagit i översättningsarbetet till polska av denna krönika, troligtvis för att rädda innehållet från sovjetmakten som då styrde landet.³

Stanislaw Lorentz har med egna ord själv i översättningstexten förklarat att det vid denna tidpunkt var omöjligt att lyfta fram originalet. Dess innehåll innefattade nämligen också omfattande beskrivningar av det självständiga polska riket för tusen år sedan; information som inte skulle accepteras av sovjetledningen. Han rekommenderade därför att materialet skulle gömmas undan till framtida generationer.

Vi har i dag tillgång till denna polska översättning av den latinska kröniketexten. Den består av tre sammanlagda delar, författade vid olika tidpunkter. Den äldsta delen omfattar tiden från 930-talet fram till slutet av 900-talet. Den är skriven av Harald Blåtands präst Avico, vilket flera gånger framgår i textmaterialet genom preciseringen ”*jag Avico*”. I slutet av denna bok kan ni läsa mer om bakgrunden till fyndet av denna krönika och dess äkthetsvärde.

Danerkungen Gorm dog året 964. Om Gorms dödsår hade man tidigare ingen som helst kunskap. Det är genom just krönikan ”*Gesta Wulinensis ecclesiae pontificum*” som vi nu vet detta.⁴ Denna krönika ger oss också en betydligt större inblick i frågan vem hans sonson Sven Tveskäggs egentligen var. Denne kungs levnadshistoria har nämligen tidigare varit ytterst svår att göra sig en bild av vilket berott på att mycket lite källmaterial om honom finns bevarat från den tidsepok då han levde. Vad vi mestadels har haft att basera hans historia på är senare omtalanden där fantasier, bevisliga felaktiga uppgifter och medvetna försök att trakassera inte bara kungen utan också misskreditera danerna spelat en roll.

För att ge en bild av denna historiskt svårbedömd kung och av den tid då han regerade kom-

mer nedan först att berättas om Sven Tveskäggs anfäder; dels som man har känt dem utifrån mestadels historiska källor nedtecknade långt efter den tid personerna levde, dels utifrån den nu helt annorlunda bild över danernas historia under första hälften av 900-talet som vi har från det nyupptäckta, samtida källmaterialet.

Därefter redovisas händelser under kungens liv från mitten av 900-talet fram till hans död år 1014. Även här ställs de tidigare kända uppgifterna från senare källor mot den nyupptäckta krönikan, nedskrivna av samtida skribenter. Resultatet blir att denna bok återger en helt ny historiebild jämfört med den ytterst bristfälliga dansk/skånsk 900-tals historia, och inte minst över Sven Tveskäggs liv, som man tidigare utifrån ett endast begränsat samtida källmaterial har haft tillgång till. Bilden av kungen kommer att bli en helt annan än den som man tidigare trott sig veta. Föga förvånande skiljer sig därför denna samtida kröniketext på åtskilliga punkter från tidigare försök att berätta kungens historia utifrån senare, medeltida källor.

Boken är en uppföljare till boken ”Vikingakungens gulds katt” som utkom år 2021.⁵ Där behandlades Harald Blåtands liv utifrån det nya källmaterial som framkommit genom fynden från Wiejkowo i norra Polen. I den här nya boken behandlas hans efterföljare på den danska tronen men också den kungliga släktens bakgrund utifrån vad 900-tals krönikan ”*Gesta Wulinensis*” avslöjar. Det ska noteras att i de citerade avsnitten från tidigare författares litteratur anges Sven Tveskägg som Harald Blåtands son. Detta är fel. Sven Tveskägg var son till Harald Blåtands äldste bror Knut. Mer om detta längre fram i boken.